

Vasprotézis és fateknő

Bogdándy Szultán és Toldi Miklós kiállítása

LÓSKA LAJOS

Pesti Vigadó, 2018. VI. 6 – VII. 29.

Mivel Bogdándy Szultán következesen art brut művészeknek vallja magát, mindenekelett szükséges a fogalmat röviden megvilágítanom. A megnevezés Jean Dubuffet informel (formátlan, formatagadó) jelzővel illetett alkotásmódjához köthető, amely, szemben a magas művészettel, a spontán önreflexiót állítja a középpontba. Bogdándy is ilyenformán dolgozik, ugyanis célzatosan, sőt környezettudatosan használja fel a fogyasztói társadalom termelte hulladékot asszsemblázsai készítésekor, közben ügyelve arra, hogy dobozai még csak véletlenül se tűnjenek esztétikusnak, ugyanakkor a társadalmi visszasságokkal szemben legyenek kritikusak.

Toldi Miklós munkássága annyiban rokon Szultánéval, hogy ő is tárgykollázsokat állít össze, viszont plasztikai egyszerre direktek és archaikusak: azokat az időket idézik, amikor az ember még a természet szerves része volt. E teljességre elsősorban a paraszti tárgykultúra darabjaival utal. Toldi szinte minden műve fából készült és teknő (bölcső, koporsó) formájú. Ezekben a falra függeszthető

tárhelyekben nemcsak fa- vagy fémtárgyak találhatóak, hanem fényképek is. Körbejárható plasztikáin a felállított teknő alá egy-egy támla nélküli szék, hokedli is került posztamensként.

E rövid kettős bevezető után szóljunk külön is a kiállítókról. Bogdándy Szultán művészetéről Paksi Endre Lehel találóan jegyzi meg, hogy nem is társadalom-, hanem világkritikus.

Grafikusként kezdte a 80-as évek elején, és már a korai nyomatai is hűen tükrözték elsősorban etikus, minden esztétikumot kerülő világnézetét. Ezt az első rövid korszakot olyan szítyanomatok illusztrálják, mint a *Sintér hagyatéka I.* (1982) vagy az *Elindulás* (1985). Az 1980-as évek közepétől azután váltott, elkezdett csontokból, később ipari és elektronikai hulladékból asszsemblázsokat, dobozokat készíteni, és ez az anyaghasználat, az art brut szemlélet máig meghatározza művészetét.

Bogdándy a jelen tárlaton 17 művet mutat be, objektet, valamint falra függeszthető tárgykollázsokat. Az anyag válogatása közben megkérdeztem tőle, hogy miért nem állít ki néhány régebbi ikonikus darabot is, például az *Emberpár hangyákkal* (2007) címűt, amelynek az az üzenete, hogy a kábítószér, akárcsak a nyomor, megöl. Mire ő azt válaszolta, hogy ezt a munkát és a hozzá hasonlókat ismeri a közönség, most viszont a kevésbé ismertek közül akar néhányat megmutatni. Természetesen a legújabb szobrok is szuggesztívek, szókimondóak. A *Kéregető emlékművön* (2018) fémprotéziskarú koldus kéreget, *A hajótörő* (2016) a víz alatt áll, mint Búvár Kund, és éppen egy bárkát akar elsüllyeszteni. Az én kedvencem azonban a *Siker vadászat* (2009) címet viselő plasztika, ami egy régi tárgyakból összerakott, könyvre célzó tank. A mű szólhatna akár ötvenhatról is, de jelentése ennél komplexebb: olvasatomban a kultúra megsemmisítésére figyelmeztet.

Összegezve az előbbieket, Bogdándy Szultán avantgárd gyökerű alkotó, de egyben az avantgárd utáni kor művésze is. Meg akarja változtatni a társadalmat, a világot, azért lázad ellene: az emberi gyarlóságot ostorozó örök idealista messiás, aki bár haragszik ránk, emberekre, mégis jobbá szeretne tenni bennünket.

Toldi Miklós munkássága rokonságot mutat Bogdándyéval, de más gyökerű. Az archaikus kultúrák hagyatéka, a honfoglaló magyarok, az avarok története éppen úgy érdekli, mint

BOGDÁNDY SZULTÁN: *A láncfűrész*, 2017, vegyes technika, 70×103×25 cm

foto: Berényi Zsuzsa

TOLDI MIKLÓS: *Emlékmű a Csatal-hűjük kultúrájának (részlet)*, 2018, fa, csont, 235×100×100 cm

TOLDI MIKLÓS: *Nem sámli*, 2016, fa, 70×50×23 cm

a jelenünk. Mivel művészpályája talán kevésbé ismert, érdemes röviden bemutatni. Autodidakta, dolgozott villanyszerelőként, kirakatrendezőként, múzeumi asszisztensként, belsőépítészként, kivitelezőként. Szobrait 1995-től készíti, és újabban grafikusként is tevékenykedik. Ízelítőként nézzünk meg néhányat közülük!

Az *Abelard és Heloise* a szerelemről szól, szó szerint az örök szerelemről. A triptichon középső részére egy avar sír (régészeti) fotója

került, melyen egymás mellett nyugvó, egymás kezét fogó házaspár csontváza nyugszik, a két mellékszárny fő motívumát az elmúlásra utaló koponyák alkotják. A *Testamentum* par excellence hokedlin álló teknőszobor. A teknőről mint műalkotásról az én generációmnak Samu Géza *Szarvasteknője* jut az eszébe. Toldi azonban Samutól eltérően nem kívájt teknővel dolgozik, hanem fenyőfa deszkából összeállítottal. A szobor központi eleme mégsem a teknő, hanem az azt, valamint a hokedlit áttörő, emberalakra emlékeztető oszlop és egy, a kender megmunkálására szolgáló, vasszögekkel álló szerszám. A mű végkicsengése az aggodás: valóban csak néhány töredéket hagyunk utódainkra? Toldi szeretett művészeinek is emléket állít, ahogy korábban Kondornak, Pilinszkynek, most József Attilának, (*A Dunánál*) és kedvenc festőjének, Vajda Lajosnak. Az utóbbi triptichonon Vajda motívumai fedezhetők fel.

BOGDÁNDY SZULTÁN: *Őrült tengerkésztők*, 2006, vegyes technika, 59×120×20 cm